

Grundlagsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om utveckling av serviceprocessen för arbetssökande och arbetsförmedlingsservice

Till arbetslivs- och jämställdhetsutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om utveckling av serviceprocessen för arbetssökande och arbetsförmedlingsservice (RP 108/2025 rd): Ärendet har remitterats till grundlagsutskottet för utlåtande till arbetslivs- och jämställdhetsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- specialsakkunnig Riku Hurme, arbets- och näringsministeriet
- regeringsråd Timo Meling, arbets- och näringsministeriet
- professor Olli Mäenpää
- professor Tomi Voutilainen.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- professor (emerita) Raija Huhtanen.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att lagen om ordnande av arbetskraftsservice, lagen om sektorsövergripande främjande av sysselsättningen, lagen om främjande av integration, lagen om utkomstskydd för arbetslösa, lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte, samiska språklagen, lagen om inkomstdatasystemet och lagen om statsandel för kommunal basservice ändras.

De föreslagna lagarna avses huvudsakligen träda i kraft den 1 januari 2026. Bestämmelserna om serviceplattformen och jobbsökarprofilerna i lagen om ordnande av arbetskraftsservice avses dock träda i kraft den 1 september 2026.

I propositionen ingår ett avsnitt om lagförslagets förhållande till grundlagen och lagstiftningsordningen. Regeringen anser att det i propositionen inte föreslås sådana ändringar som skulle innebära att den inte kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning. På grund av de

Utlåtande GrUU 43/2025 rd

personuppgifter som publiceras i jobbsökarprofiler och det relaterade skyddet för personuppgifter anser dock regeringen att det är önskvärt att grundlagsutskottets utlåtande inhämtas om ärendet.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Utgångspunkter för bedömningen

(1) I propositionen föreslås flera ändringar i serviceprocessen och servicen för arbetssökande. Det föreslås att serviceprocessen för arbetssökande förenklas. Dessutom föreslås ändringar i serviceplattformen och jobbsökarprofilerna. Det föreslås att påföljderna inom utkomstskyddet för arbetslösa som föreläggs i samband med jobbsökning, serviceprocessen för arbetssökande samt tjänster som stöder jobbsökning och sysselsättning ändras. I lagen om utkomstskydd för arbetslösa föreslås också ändringar som följer av ändringen av lagen om ordnande av arbetskraftsservice samt ändringar bland annat i skyldigheten för unga utan utbildning att söka studieplats som villkor för att få arbetslöshetsförmån.

(2) Enligt propositionsmotiven (s. 44) är syftet med ändringarna att få arbetskraftsservicen att fungera bättre och förenkla serviceprocessen för arbetssökande så att stödet för jobbsökning kan inriktas ändamålsenligare och mer kundorienterat än nu. Målet är också att öka prövningsrätten i serviceprocessen och att stödja den arbetssökandes sysselsättning och utnyttjandet av digitaliseringen i den individuella servicen. Syftet med de ändringar som gäller jobbsökarprofiler är att förbättra matchningen mellan arbetsmöjligheter och arbetstagare och på så sätt främja sysselsättningen. Syftet med ändringarna i påföljderna inom utkomstskyddet för arbetslösa är att förtydliga och förenkla påföljderna och att genom den styrande effekten av hotet om förlust av arbetslöshetsförmåner effektivisera arbetssökandenas jobbsökning, deltagande i den serviceprocess som ordnas för dem samt deltagande i annan service som stöder jobbsökningen och främjandet av sysselsättningen.

(3) Enligt 18 § 2 mom. i grundlagen ska det allmänna främja sysselsättningen och verka för att alla tillförsäkras rätt till arbete. Bestämmelsen i grundlagen tar inte ställning till det urval av metoder som används för att främja sysselsättningen. Enligt vedertagen tolkning har man betonat behovet av ett omfattande samarbete mellan alla statsmaktens organ samt det allmännas samarbete med näringslivet. Främjandet av sysselsättningen innebär enligt motiveringen till bestämmelsen att det allmänna ska försöka hindra att det uppstår grupper som är permanent arbetslösa (se RP 309/1993 rd, s. 72, GrUB 25/1994 rd, s. 10).

(4) Grundlagsutskottet har ingenting att invända mot propositionens syfte eller dess förhållande till 18 § 2 mom. i grundlagen.

Påföljder inom utkomstskyddet för arbetslösa

(5) I 2 a kap. i lagen om utkomstskydd för arbetslösa föreskrivs det om påföljder för förfaranden som är arbetskraftspolitiskt klandervärda. I kapitlet föreslås nu flera ändringar som i huvudsak skärper men delvis också lindrar de påföljder som en arbetssökande kan drabbas av vid sådant förfarande.

Utlåtande GrUU 43/2025 rd

(6) Enligt 19 § 2 mom. i grundlagen ska var och en genom lag garanteras rätt att få sin grundläggande försörjning tryggad bland annat vid arbetslöshet. Bestämmelsen ålägger lagstiftaren skyldighet att garantera var och en som behöver grundläggande försörjning en subjektiv rätt till den trygghet som det allmänna genom lag är skyldig att ordna. Den sociala tryggheten är förknippad med vissa i momentet uppräknade sociala risksituationer, men också med respektive lagbestämmelser om bidragskriterier, behovsprövning och procedurer (GrUU 45/2024 rd, stycke 3, RP 309/1993 rd, s. 74). Enligt förarbetena till reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna och grundlagsutskottets etablerade praxis är tryggheten av den grundläggande försörjningen enligt 19 § 2 mom. i grundlagen i sig oberoende av den gällande sociallagstiftningen och hör alltså inte direkt samman med vissa befintliga förmånssystem (RP 309/1993 rd, s. 74/II, GrUB 25/1994 rd, s. 11/I).

(7) Grundlagsutskottet har i sin praxis ansett att bestämmelsen i 19 § 2 mom. i grundlagen inte i sig hindrar att det ställs villkor för en förmån som tryggar den grundläggande försörjningen (se GrUU 44/2000 rd, s. 3/I, GrUU 20/1998 rd, s. 3—4, GrUU 17/1996 rd, s. 2/I och GrUU 17/1995 rd, s. 2/II). Villkoren för att få förmåner kan också innebära att mottagaren måste prestera något i gengäld. Att som påföljd frångå en stödtagare rätten till en förmån bör dock i materiellt hänseende stå i motiverad proportion till hurdana sysselsättningsfrämjande åtgärder som stått till buds och vilka omständigheter som kan läggas den arbetslösa till last (se GrUU 2/2012 rd, s. 2, GrUU 43/2001 rd, s. 3, och GrUU 46/2002 rd, s. 2).

(8) I grundlagsutskottets praxis har förutsättningarna för stöd som tryggar den grundläggande försörjningen i arbetslöshetssituationer kunnat bygga exempelvis på att den berörda själv aktivt medverkar till åtgärder som i sista hand bidrar till att bevara arbetsförmågan och till att sysselsätta honom eller henne (se GrUU 17/1995 rd, s. 2/II). Utskottet har också ansett det godtagbart att arbetslösa arbetssökande åläggs att delta i åtgärder som bidrar till att upprätthålla arbetsförmågan och främja sysselsättningen (se GrUU 50/2005 rd). Utskottet har godkänt kopplingen av förmånen till skyldigheten att delta i uppgörande av en aktiveringsplan och i den arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte som avtalats i planen (GrUU 44/2000 rd, s. 3) och ansett det vara tillåtet att koppla rätten till arbetsmarknadsstöd för dem som saknar yrkesutbildning till att de deltar i en arbetskraftspolitisk åtgärd (GrUU 17/1995 rd och GrUU 17/1996 rd). Utskottet har å andra sidan inte ansett det oproblematiskt att arbetslösa trots flera försök inte nödvändigtvis lyckas leva upp till det aktivitetskrav som är kopplat till förmånernas nivå (GrUU 45/2017 rd, s. 5).

(9) De nuvarande bestämmelserna om påföljder inom utkomtskyddet som ingår i lagen om utkomtskydd för arbetslösa har i stor utsträckning stiftats med grundlagsutskottets medverkan (GrUU 44/2021 rd, stycke 4—14, GrUU 2/2012 rd, s. 2, GrUU 46/2002 rd, särskilt s. 3—4). De senaste större revideringarna av påföljderna gjordes 2012 då bestämmelserna samlades i ett nytt 2 a kap. i lagen om utkomtskydd för arbetslösa, och 2022 då varaktigheten för påföljder i samband med service och jobbsökning graderades och andra tider utan ersättning förkortades. Enligt propositionsmotiven (s. 49, 100) liknar den föreslagna regleringen om påföljder i viss mån de bestämmelser som gällde före ingången av maj 2022, men är fortfarande väsentligt lindrigare än så.

Utlåtande GrUU 43/2025 rd

(10) Enligt propositionsmotiven (s. 81) kan ändringarna i påföljderna inom utkomstskyddet för arbetslösa öka de arbetssökandes behov av utkomststöd. Grundlagsutskottet har ansett det vara oroväckande att den föreslagna lagstiftningen kan antas styra dem som får sociala förmåner till att bli mottagare av utkomststöd, som är en förmån som kommer i sista hand. Utskottet har också påpekat att utkomststödet är förenat med en behovsprövning och utgiftskontroll som avviker från det övriga sociala trygghetssystemet (se också GrUU 8/2024 rd, stycke 4).

(11) Grundlagsutskottet anser att den föreslagna regleringen om påföljder vid utkomstskydd för arbetslösa, som till sina väsentliga delar motsvarar tidigare reglering som stiftats med grundlagsutskottets medverkan, inte är problematisk med avseende på 19 § 2 mom. i grundlagen. Utskottet fäster dock särskild uppmärksamhet vid betydelsen av individuell prövning och tillräcklig utbildning för dem som gör denna prövning, särskilt när det gäller arbetssökande i utsatt ställning, för att säkerställa att de föreslagna skyldigheterna inte blir oskäligen eller alltför ovillkorliga för dem.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Grundlagsutskottet anför

att lagförslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Helsingfors 5.11.2025

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Heikki Vestman saml
vice ordförande Wille Rydman saf
medlem Petri Honkonen cent
medlem Hannu Hoskonen cent
medlem Atte Kaleva saml
medlem Teemu Keskisarja saf
medlem Jarmo Lindberg saml
medlem Mats Löfström sv
medlem Johanna Ojala-Niemelä sd
medlem Karoliina Partanen saml
medlem Onni Rostila saf
medlem Ville Skinnari sd.

Sekreterare var

utskottsråd Johannes Heikkonen.